

Landskap: Blekinge

Upptecknat av: John Nilsson

Härad: Medelstads

Adress: Jördö Gortahammas

Socken: Listerby

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1936

Född år _____ i _____

Uppteckningen rör jäddfiske med ståndbrok i Jördö om
 På vintern kan man idka jäddfiske med så
 kallad "jäddestakar"; man köper tillträdigt
 humullsgarn, som skall användas till rener;
 så mäter man av nio famnar till varje
 rev när man börjar snor man en så kallad
 smälta i ändan som är en fem tum lång.
~~Det~~ det går till så att man lägger ändan på reven
 dubbel och snor den. Den lilla biten på fem tum
 kallas för "smälta" på reven. Sedan mäter man
 av nio famnar, man tar garnet i händerna,
 sträcker ut armarna åt sidorna så långt man
 kan, man räknar från vänster hand till höger hand

Skriv endast på denna sida!

17 sid.

4814

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

det räknar vi för en famn; när vi så har
famnat nö gångar klipper man av träden och
slår en ögla på den andra ändan, så kantar
man upp den reven och bär på en mj. till
man har gjort så många man har garn till.
Så bär man svart eller blå färg och färg
revarna man kokar upp vatten och slår färg
i och rör ikring det så att det blandat med
vattannat Sedan lägges man i revarna och
låter dem koka i färgen en stund så tar
man av grytan och låter revarna ligga kvar
i färgen, som man själv tycker; sen tar man
upp dem och hänger ut dem till torkes. Färgen
går till att inte reven skall ruttas upp
när den lägges i sjön, för reven får ligga i
sjön så länge isen håller. Dets går färgen
till att inte reven skiner vit i sjön och skräms

Jäddorna alltså är renera färliga för användning
 Så kommer vi till jäddbrakarna. Då bär
 man mässingstråd i närmaste städ; den får
 inte vara grov utan bara smal och smidig
 annars går betet på broken. Tråden mäts
 ut i sex tumms långa bitar, i ena ändan
 för man en så liten ögla som möjligt. I andra
 ändan slipas ^{man} tråden riktigt vass som en nål
 till exempel, en tum ifrån den vassa spetsen
 böjer man tråden till en brok man böjer broken
 i motsatt håll till öglan det tjänar till att
 när en jädda har svullt broken så när man
 får upp broken så att man får tag i ändan
 så ser man hur man skall ta ut broken för
 att inte skada jäddan så mycket för bli
 jäddan stukad av broken så går det. Öglan på
 broken tjänar även till att hålla betet fast på

4814

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

braken och även reven så inte den kassar en
när det står i sjön. Dessa jäddestakar som
nu omtalas jäller om vintern, när isen håller
Beten som användas till jäddestakarna är små
mört och ruor, som man färga på hösten dels
med nat och dels med gam. I de flesta fall
färgas beten med nat på hösten i November
och December men vattnet är rent för is
Beten släpper man i stora sumpar, som
man gör själva av ekbräder om man har
annars får man göra dem av granbräder
som man får köpa i stan eller vid något
steg om det finns något sådant i närheten
där man bor. Beten lever bra i sumpar
på vintern för att vattnet är så kallt.
Man sänker för det mesta sumpen till botten
för att han inte skall frysa fast vid isen, när

det väjar att frysa. Man ^{får} vara noga att se efter
 sumparna på vintern för det kan hända att
 det fryser i sumpen som vi kallar Grunda-
 frysa då fryser alla beten i jät för sumpen blir
 full av is det blir då stor förlust om en
 har många bete, som det kan hända ibland
 upp till hundra tjög och däröver. Alltså får
 beten gå i sumpen tills isen håller att gå
 på och sätta ut jädlestaker. Isen lägger sig
 i vanliga fall inte här för än vid jultiden
 eller fram på Nyåret men då får man passa
 på för det är rätt många, som icke det fisket
 om vintern. Skulle det nu vara så att man
 själv inte har några bete så får man passa
 på att hära av dem som har att sälja.
 Dom tar då en famtio upp till en krona på
 tjög. Är det ont om bete, tar de jämt en krona

Det var särskilda nattlag som drog nyt på
vintern, när isen höll att gå o dra^{ut} på. Det
kunde hända att man fick gå över två mil
ibland efter bete. Då fick man ta ett par
spannar på en femton liter varje spanne att
ta beten i o så fick man ta en släde att
sätta spannarerna på men var det mycke snö
fick man bära dem i händerna det var
hanske bete drygt men det var inte annat
att göra man kunde ha en fem tjog i varje
spanne så fick man ha en iuxa med sig för
att kugga hål i isen och ta friskt vatten
ibland för att inte beten skulle dö; så fort
man kom hem släppte man ned beten i
sumpen det kunde hända ibland att man
inte kom hem för än mitt i natten
för hadde inte nattlagit några bete på lager.

4814

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så fick man vänta tills dom hade dragit
någon iland och det kunde hända att det
blev kvällen innan dom fick iland näst
fick dom då några beten så var det till att
ta fram sina spannar så fick man köpa lite
av dom det kunde hända att där var en
tio femton stycken som ville köpa beten
men det kunde också hända att man fick
gå hem utan också för det var inte alltid
dom fick lite. Då var det snarast när
man hade gått och väntat hela dagen.
Till utrustningen när man skall gå ut för
att sätta jäddstakar om vinter höi att
man tar isxa, en spann för att ta beten i
en korg för att ta dom andra sakerna i bestä-
mde en ryanystat fjällpinnar en träulle
No: 12. helst svart en träkrok på cirka två

miter läng. Träbraken gör man sjöer man
går ut i markens söder reda på en rät
enköpp en liten brok och en större brok
så skala man av barken och så skarva man
ihop den lilla broken på tilländans av bägen
och den stora broken på storändans av bägen
altså är braken färdig. O så fick man plaka
Tornpiggar på slämbuskarna till fällepinnar
denn fick inte vara längre än ett knappt tum
länga sedan fick man skrapa av barken
och göra dem riktigt fina och slata annan
förklarade man betet, nu mera användes
knappmålar som man gör en liten brok på
för att hålla betet uppe från bädden. Så när
man då kom ner till sjön fick man
bryta pinnar av trä så stög det fick vara att
bryta i alebuskarna för dem fick lätt av

4814

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så brät man av en tjugoform pinnar på
cirka en sjuttio centimeter långa o så brät
man av en tjugoform pinnar, cirka en trettio
centimeter långa fast dom fick vara litet
grönare för i de pinnarna skulle se en
sättast* fast. När så pinnarna är färdiga sätter
man dem i korgen sen tar man spannen
tar vatten i den dras upp rumpen på isen
och plöcher upp en tjugoforms beti alltså.
Sedan tar man en släde och sätter allt
sammans på släden, sen går man ut
för att sätta jäddestappar. När man så
kommer ut på isen där man tänker sig
att boja bygger man ett hål i isen som
en kabusmans vid jädra kanten av hålet
bygger man ett unda bygg för att kunna
sätta ned den långa pinnen där man tar

en isbit och lägger vid pinnen och trampar
till den så att pinnen står fast rätt upp.
Den långa pinnen tjänar till att binda fast
fjällpinnstråden i och för att se var staken
står om det blir mycket snö på isen. Man sätter
stakarna i en rät rad så när rak linje för att
veta var man har dom för det är många som
sätter stakar på vintern så dom står om var
andra då måste man ha reda på var en och
var har sina stakar. Man sätter i vanliga fall
stakarna en eller fyrtio o femtio meter från
varandra. Så när man har satt en rad som
man tycker så sätter man en annan rad
så håller man på tills man har satt ut så
många bete man har med sig så får man
gå hem och så försätter man nästa dag att sätta
ut tills man har satt ut så många stakar

4814

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

man önskar det bästa att man kan sätta
ut en hundra stakar och däröver om man är
två man om den, annars i vanliga fall är
man ensam om det fisket på vintern
När sen sätter staken för gått kuggar man
ett litet hål fem tum långt och två tum bred
man gör hålen väl sena för is det lilla hålet
kuggar man en två meter ifrån det stora hålet
Så tar man ett betet i spannen och sätter
betet på en brock så tar man reven och sätter
fast den vid brocken intill betets bakre del
så att inte betet åker fram och tillbaka på
brocken, sen släpper man ned betet i det lilla
hållet så häva man av hela reven från nystat
så sätter man fast den reven i den lilla
pinnen på mitten som tjänar till att hålla
den ändan på reven fast vid isen så den

4814

12

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

inte åker ned i sjön. Så tar man då
träbraken sticker ned den i det stora hålet
och försöker att få tag i renen och betet
så dras man upp renen i det stora hålet
tills den lilla pinnen tar mat då lägger man
den lilla pinnen tvärs över det lilla hålet och
lägger en stor isbit på pinnen för att inte
den skall blåsa väck när isen är hal. Sedan
hankas ned renen igen i det stora hålet
tills man kommer till betet. Då tar man upp
en klockask som man har fällspinnarna i tar
en fällspinne knyter fast fällspinnaträden o
så sätter man fast fällspinnen i spinnret
vid ryggen på betet, så släpper man ned
betet i hålet efter vattnets yta så där i halva
vattnet ser bilden man fast tråden i den
långa pinnen vid hålet för att inte betet

skall sjunka till botten. Alltså springer betet
runt där nere. När då jäddarna är i rörelse
så ser dom betet o då söker dom till att
betet för jäddarna är en gylstrik fisk. När
man så har satt staken så river man ned isbitarna
i hålet för att inte dagen skall skina ner
i hålet för då bli jäddarna mera rädd av
sig. Alltså går man vidare för att sätta
nästa stake och så undan för undan tills
man har satt så många stakar man önskar.
Så när man skall gå ut och ritja stakarna
utthit man för i allmenhet om morgnarna
och förmiddagen så tar man alltid hite med
sig i en spann så det inte så mycket snö utan
man kan ha en stöda med sig, så tar man
en bajär med på stöden och tar vattnet i
där släpper man jäddarna i bajären för att

den inte skall dö tills man kommer hem
och kan släppa dem i samper. Men är det
mycket snö så att det inte går o ha släda
med sig då får man ta en säck med sig
att ta jäddarna i men då döi jäddarna först
men då hänger man dem i en källare så
länge tills man har fått så många så att
man kan resa in till stan med dem vilket
man får göra ett par gånger i veckan om
man har jäddor som är döda. I stan fins
fiskeshandlare som köper upp fisken när man
kommer in till stan och de i sin tur skicka
dem på andra håll upp åt landet till städer
och byar. Alltså när man skall se efter om
staken är fälld hugges man upp ett litet hål
sticker ned gran under iskantens för att få tag
i fällepinnaträden och se om den är fälld eller

4814

/55

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

inte är den fälld fins inte lutet på fällegjinner
då drar man upp träden på isen kugges upp
hållet riktigt tar upp alla isbitarna så hållet
blir rent för is man tar då träbrocken sticker
~~st~~ ned den under isen åt det hållet där renen
är fastnat för att få tag i renen och ta
fram den till hållet o så bankar man upp
renen på isen man kan inte dra upp jäddan
med renen för då kan brocken rita sig utan
när man har fått jäddan fram till hållet
för man sticker ner handen i hållet o ta
jäddan om nacken o stänga upp den på isen
men det händer också ofta att man har jäddan
fram vid hållet och jäddan tar slut i isen och
sprunges då får man släppa ofta på renen an-
nas kan den brista och jäddan går sin väg
när man så har fått upp jäddan bankar man

4814

16

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

ned renen igen och sätter på ett nytt bete
och släpper ned ullträ är det färdigt att gå till
nästa stäcke och se om den är fädd är inte
stakens fädd får man i alla fall se efter om
betet lever eller inte för är betet dött får
man sätta på ett nytt för man måste ha
levande bete på annars blir fisket dåligt
Man kan även sätta stakar vid land på
grundvattnen det säges att i Februari
och i Mars månad går jäddan in till land
därför sätter man stakar vid land, att
sätta stakar vid land går till på samma
vis som på djupet vatten skottvadens är bara
att man knider en stens i ändan på renen
och sänker den på botten i stället för att
använda den lilla pinnen det går inte helt
enkelt att använda annat än en stens för man

kan inte ta renen med kroken för den tar
i vatten för vattnet är så grunt man kan
sätta stakarna på så grunt vatten vid land
som fyrtio o femtio centimeter jär. Jäddan
är litet trög till att ta på stakarna i Februari
månad folk i allmenhet säger att jäddan är
öm i tänderna i den månaden då går de
bara och bita i järn beten o så släpper jäddan
o går sin väg betet sjunker då till vatten
och staken står så till ingen nytta alls.
Lå när isen höjas o går av och inte håller
att gå på mera så börjar man att placka
upp sina stakar igen som i vanliga fall blir
i slutet av Mars månad revarna hänges
upp till torkes o när dom är nåt torra
hängas revarna in i en bod till i början
av juni månad